

הגנת חופים

(כללים אופרטיביים וטקטיים)

כמעט בכל מלחמה רבת-ימדים שהקיפה שטחים ניאונרפיים נרחבים מלאו הפעולות להעלאת צבא לחופים תפקיד חשוב. ואמנם, ישנן מדינות, כגון בריטניה, ארצות הברית ויפן, אשר פעולות מימן זה עמדו ועומדות במרכזו התיכון. האסטרטגי שלהן, כבר במלחמת העולם הקודמת בוצעו פעולות מעבר לימים בהיקף גדול וקטן; ההתקפה המפורסמת על הדרדנלים ב-1916, הפשיטה בפקודו של סיר רוג'ר קיים על זיברנה ב-1918, עליית הצבא הגרמני על האיים דג'ה, אג'ל ומון בשנת 1917. מלבד זאת יש ענין מיוחד להזכיר כיום, שכבר במלחמה העולמית הקודמת תיכנו הגרמנים תכנית פלישה לאנגליה מצד התעלה והים הצפוני ופתחו בהכנות נרחבות לכך. אם תכניות מסוג זה היו בזמנן דבר בלתי רגיל בשביל מעצמה יבשתית כגרמניה, הרי כיום עוסקת הנהגת הצבא הגרמני באופן יסודי בבעיה, האופרציות בחופי ימים למטרה זאת פיתחו ציוד ומתודים טקטיים מיוחדים — שעליהם ידובר להלן במפורט. פעולות מוצלחות ביותר של העלאת צבא בחופים ביצעו היפנים, הן כמסע הסיני (במיוחד — בכבוש מפרץ ביאם וקנטון) והן כמלחמה הנוכחית (בפיליפינים, במלאיה ובהודו ההולנדית המזרחית). בנות הברית ביצעו במלחמה הזאת שתי פעולות עליה על חופים בקנה מדה גדול — האחת כנורכניה והשניה במדנסקר, ולעומת זאת פעולות בהקף יותר קטן במספר נכר: הפשיטות הנודעות של יחידות הקומנדו על החוף האטלנטי, בנורכניה, הולנד, לוב וכן העליה על החוף בשעת כיבוש סומלי מחדש; כן יש לציין את פשיטות הרוסים על חופי קרים ובזמן האחרון ביותר — את עליית הצבא האמריקאי על איי שלמה. תנאי מוקדם לחיות השניה תהווה, בלי ספק, פעולות העלאת צבא לחופים בקנה מדה עצום. מסתבר, איפוא, שבעיות ההתקפה וההגנה במלחמה הנוכחית במסגרת סוג זה של פעולות חשיבותן מרובה ועוד עתידה להיות מרובה לשני הצדדים הלוחמים. חוג בעיות זה חשיבות יתרה נודעת לו לגבי ארץ ישראל, השוכנת באיזור המלחמה, ולה חופים משוכים, שהגנתם הונברה זה לא כבר ע"י הקמת יחידות נוטרים מיוחדות. לפיכך מן הראוי הוא לקנות ידיעה ביסודות ההתקפה מצד הים וכן, בעקרונות ההתנגנות בפניה.

פעולות העליה על החוף והטקטיקה שלהן

באופרציות מסוג זה יש להבחין את הצורות הבאות של פעולה תקפנית:

- א. פשיטות זעירות (עליה על חופים של סוכנים ושל קבוצות-פיצוץ-וחבלה).
- ב. פשיטות גדולות יותר (עליה על חופים של יחידות קומנדו).
- ג. עליות גדולות לחופים במטרת פלישה.

א. פשיטות זעירות מבוצעות, על פי רוב, ללא הבטחה מיוחדת וללא שתוף פעולה עם הצי או עם חיל האוויר. אם בסים פלגת-הפשיטה נמצא קרוב לחוף שיש להתקיפו, הרי שהיא משתמשת בטפוסים שונים של אניות קטנות, ובכלל זה במיוחד בסירות מנוע מהירות כאמצעי תובלה. אם הבסים מרוחק יותר ממטרתו, באה

כחשבון עלית הצבא לחופים ממטוסי ים או מצוללות. כיום, כשהתפתחותה של שטת הנחיתה מן האויר הניעה לדרגה כה גבוהה, מורידים סוכנים, שמתפקדים להשאר בארץ הנחונה, גם במצנחים. לעומת זאת, יהיה רצוי יותר במקרים רבים גם כעת להעלות על החופים פלונות-חבלה קטנות מן הים, שכן במקרה זה קלה בהרכבה חזרתם אל בסיסיהם. וכן יש להביא בחשבון את האפשרות, שקבוצות-חבלה, ואפילו אם הורדו בעזרת מצנחים, יתכן כי סירות-ימנוע תחכינה להן, תאסופנה אותן לאחר ביצוע פעולתן ותבאנה אותן לבסיסי-מבטחים. סדור כזה כבר נודמן במסגרת הפשיטות של הבריטים על החוף הצרפתי. מכל מקום ברור, שפעולותיהן של קבוצות-חבלה העולות לחוף מן הים אינן מבוצעות בצורה מבודדת, אלא בשעה שבאוויר הנידון כבר מתנהלות פעולות. האנגלים, למשל, העלו פעמים רבות פלונות כאלה לחוף לונדון. ובין השאר ביצעו פעולות-הריסה מוצלחות כנמל דרנה. אמנם, היתה גם דוגמה אחרת: נחיתת צנחנים בריטיים בקלבריה שבאיטליה ובסביבת טרנטו.

ב. פשיטות גדולות יותר, כגון פעולות הקומנדו בנסיסה, שפיצברגן ועל חוף צרפת מבוצעות, על פי רוב, בשיתוף פעולה עם הצי וחיל האויר, ומופעלות כאן פלונות יותר חזקות של חיל היבשה, עד כדי שעור בטליון. מתפקדים של כחות הים והאויר המלוים אותן הוא להכשיר את אניות-התובלה של כוח-הפשיטה במסעו לחוף ובחזרתו, ולשתק זמנית את ההגנה החופית של האויב בשעת הפעולה עצמה. פשיטות כאלו אפשר לבצען גם כשבסיסי התוקף מרוחקים יותר מהמטרה. תכליתן הטקטית יכולה להיות: הריסת מטרות ומתקנים בעלי חשיבות צבאית (כגון, התנפלויות יחידות הקומנדו הבריטיות על תחנות האלוט והתחנות המטאורולוגיות בצרפת. על מחסני הדלק בדרנה ובברדיה וכו', וכן פעולות, צבא הצי* ירוסי בקרבות קרים ומסביב לקרק) או בפעולות שיש להן אופי של הכנה, כלומר שהן משמשות כסיור תוקפני לקראת עליה רבת-מדות. לא נטעה אם נניחם אחרות מפשיטותיהן של יחידות הקומנדו לסוג זה.

ג. עליות רבתי למטרת פלישה - אופרציות קשות הן ומעונות הכנה יסודית. כדי להקל על הבעיות ההנהלתיות הקשות בדבר תאומים ואספקתם של כחות-מלחמה כה גדולים, מקימים כיום בשורה של מדינות פורמציות-משלוח מיוחדות, מורכבות מכוחות יבשה, ים ואויר, שביסודן אחדות גמורה של הפקוד וההנהלה, והמתאמנות כבר בימי שלום לקראת תפקידן בעתיד, ובמיוחד בשיתוף פעולה הרמוני של סוגי החיל העיקריים. נרעין כוחות מסוג זה היה באמריקה עוד בימי השלום ה"קורפוס לצבא הצי", על חילות היבשה, חיל האויר וכלי-הנוע האמפיביים שלו; והוא מצטרף במידת-הצורך בימי מלחמה, אל "כוחות התפקיד" (Task forces) של צי ארצות הברית, המתארגנים כפעם בפעם לצורך תפקידים מסוימים המוטלים על הצי ומכילים אניות מהסוגים הדרושים, - ואף יחידות צבא-הצי למטרות עליה לחוף, באם כזה הוא התפקיד.

היפנים הקימו פורמציות מהסוג האמור, ואלו מלאו את התפקיד העיקרי בקרבות באסיה המזרחית. הרכבה של קבוצת-משלוח יפנית כזאת הוא כדלקמן: כחית

* Marines - יחידות צבאיות הפועלות ברשות הצי והמשתייכות אליו.

יבשה: דיבוייה של היל-רגלים בת 15 אלק איש (במדת האפשרות היל-רגלים של הצי או חיילות רגלים שאומנו במיוחד לעליה לחופים) ולפחות במליון אחד של צנחנים. יש הכרח ב-15-20 ספינות-משא לתובלתם של חיילות אלה.

כחות-ים: 6 אניות-סוור, 10-14 אניות-משחית, 2-4 צוללות.

כחות-אוויר: 2 אניות נושאות מטוסים של הצי, כל אחת עם 40 מטוסים.

100-50 מטוסים של חיל האוויר של צבא היבשה, הפועלים מבסיס יבשתי, רובם מפציצים כבדים ומפציצי-ציליה.

כוח-קרב כזה מהנה מעין "יחידת-מחץ" לכל פלישה מהים. לרוב משתפות פעולה קבוצות אחדות כאלה במהלך אופרצית העליה; להן קודמת פעולת-קרב המבוצעת על פי רוב על-ידי הצי בלבד; ואם העליה לחוף הצליחה, באים בעקבותיהם משלוחי-צבא נוספים. ואלה הם, כרגיל, שלבי פעולת עליה גדולה: (א) ריכוז ידיעות באמצעות סוכנים וה"טור החמישי. יש הכרח בידיעות מיוחדות על אופי החוף (חוף סלעי או תלול, שבקיעו מועטים, מתאים, כמובן, פחות מחוף שפלה ומרובה מפרצים), על הגאות והשפל, זרמי הים, מהירות הרוח, תנאי מזג האוויר, וכמובן גם על סדורי ההגנה*.

(ב) לאחר שהצליחו בריכוז הידיעות, מתחיל ריכוז האניות למשלוח הצבא בבסיס שאינו מרוחק יותר מכדי 400 מיל ממטרת ההתקפה.

(ג) עכשיו מבוצעת הפעולה האמורה של הצי וחיל האוויר של הצי, שעליה להבטיח את השליטה בים באיזור ההתקפה.

(ד) אחר כך עוזב היל-המשלוח המיועד לעליה לחוף, על פי רוב עם שקיעת השמש, את בסיסו, ותופס את עמדתו למחרת היום לפני עלות השחר. מבצעים סוור קרב על-ידי צוללות ומטוסי-סוור ונקבע המקום המדויק לפלישה.

(ה) בשלב זה מתחילות סירות שולות מוקשים לפנות את רצועת המוקשים המשתרעת לפני מקום-הפלישה.

(ו) השלב הבא-התנברות מתוך קרב על המרכזים העיקריים של ההגנה החופית, על ידי הפצצות מן האוויר והרעשה מאניות-מלחמה (אניות המשחית היפניות מצוידות בתותחים מיוחדים, שמסלול-התעופה שלהם הוא כשל הוביצרים ושהם מסוגלים לפגוע גם בסוללות-חוף מכוסות), עתים עוטפים בערפל מלאכותי קטעי-חופים שלמים, וכן מכניסים בשלב זה לפעולה צנחנים, על מנת להשלים את הפרת סדרי ההגנה.

(ז) לאחר שהצליח יתחוק ההגנה החופית, מתקרבות אניות-משא ומרידות את הצבא לסירות קטנות. (אשר לסירות-עליה לחוף פיתחו מעצמות הצייר בזמן האחרון טפוסים חדשים רבים של כלי שיט. כך, למשל, בנו היפנים סירות-תובלה משוריינות, המכילות 50-100 איש ושמהירותן 6-8 קשרים, וכן אניות נושאות סירות לעליה, המובילות 24 סירות גדולות, 120 קטנות ו-4 סירות מיוחדות להגשת האספקה, המורדות כולן במנופים; הגרמנים בנו סירות-תובלה ממתכת, שאפשר להעבירן חלקים

* בהתאם לכך נקבע שער כוח המשלוח וציודו בכלי-המלחמה ובמנגנון תובלה המתאמים במיוחד לעליה על חוף כזה ולהתבצרות בו.

חלקים והמכילות 150 איש, וכן סירות-חובלה לשנקים המסיעות 12 שנקים במהירות 6 קשרים ומורידות אותם לחוף דרך שער בחלקן הקדמי. (פעולת נסיון והכנה רבות מרות בשטח זה בוצעה על-ידי צבא הצי האמריקאי). כל שפופי סירות אלו מאפשרות את נישתם של החיילות המיועדים לעליה עד למרחק הקטן ביותר מהחוף, באם רק תנאי מזג האוויר וזרם הים הם נוחים לכך.

ח) בזמן אחר עם העליה העיקרית לחוף מקיימים גם עליות מדומות לשם הסחת תשומת לבם של המגינים. רורכה חזקה של החיילות המיועדים לעליה נשארת באניות, על מנת לאפשר את הפנית החוד העיקרי למקום, שבו הצליחה העליה ההתחלית.

ט) לאחר שהעליה עצמה לחוף הצליחה, מקימים ראש-נשר, על פי רוב ליר נמל, המהווה ברוב המקרים את המטרה הראשונה לפעולת עליה. לאחר שראש הנשר הובטח וזרמות דרכו תנברות חדשות, ואת ראש-הנשר עצמו מרחיבים לכל עבר. י) גם לאחר הצלחתה הראשונה נתונה פעולת עליה צבא לסכנות מרובות, לקשיי החשת האספקה, שנוי מזג האוויר, אכדן השליטה בים על-ידי התקפה ננדית של צי האויב וכיו"ב.

ראוי לתשומת לב, עד כמה דומות פעולות עליה לחופים, בעיקרהן ובביצוען, לנחיתות מן האוויר. בהתאם לכך דומה בהרבה מבנה מערכת-ההגנה ננד פעולות מן הים לזה המשמש ננד נחיתות-אוויר.

מבנה מערכת ההגנה

ההתנגנות בפני עליות צבא לחוף בנויה בעיקרה על סדורים ואמצעי-קרב אלה:

א) ריגול ננדי יעיל, ובכלל זה מניעת הריגול של החוקף.
ב) קיום השליטה על הים, אם הושג דבר זה, נמנע למפרע הביצוע של פעולות עליה לחוף, כשם שיתרון אוירי של המגן שם לאל אפשרות של נחיתת אויר.

ג) הבטחת החופים מהים על-ידי "חגורת" מוקשים ומשמרות של אניות-משחת, צוללות וסירות-מנוע מהירות וכן על-ידי מפציצי הצי או החוף.

ד) הבטחת החופים מהיבשה, שארנונה הוא כדלקמן:

קו הבטחה על החוף עצמו. תפקידו: תצפית ומסירת ידיעות.
קו עמדות ראשון. תפקידו: עיכוב האויב והאטת התקדמותו.
קו הקרב העיקרי, מוגבר על-ידי ארטילריה החופים. תפקידו: עצירת התקדמות האויב.

זרבות נעות בעומק. תפקידן: התקפה ננדית בהקדם האפשרי. וכן יש להגן במיוחד על הנמלים העיקריים על-ידי "חגורת" מוקשים, סוללות חוף, סוללות אנטי-מטוסיות וחילות-מצב. גם בזה רואים אנו צד שוה למבנה מערכת ההתנגנות בפני נחיתות אויר, ממש כמו שיש להגן בתוקף מיוחד על שרות-התעופה המהיים את נקודות-המוקד של ההתקפה, ויחד עם זה לדאוג גם להבטחת כל הארץ כנגד נחיתות-אוויר מפורזות, כך גם לגבי ההתנגנות בפני פלישות מן הים: אם כי הנמלים מהיים את נקודות-המשען העיקריות, הרי יש לדאוג בו בזמן גם להבטחת החוף כולו.

בארצנו באות בעיקר בחשבון פעולות עליה לחוף מסוג א' וב' (ראה עמוד א'). אולם כמעט שאין להביא בחשבון פלישה רבת מדות. רובו של החוף הארץ-ישראלי הוא שפלה, ורמי הים, הגאות והשפל ברוב חלקי השנה חלשים הם, ולפיכך אפשרות חמיד פעולות ועירות של עליית צבא לחופים, ואפילו אם הכסיסים ככוח של האויב מרוחקים הם כעת. ולפיכך תחייב הגנת חופי הארץ רק חלק מהסדרים ההכרחיים למניעת פלישה והם: א) הצפיית כל איזור החופים ב) נקודות-משען שביכולתן לעצור עליה אפשרית של צבא לחוף ג) רורבות נעות.

ארגון הגנת החופים

א) ארגון התצפית. התצפית תבוצע או על-ידי משמרות קבועים, או על-ידי משמרות-סיוור לאורך החופים. התצפית חייבת להיות רצופה. ולפיכך יוקצה לתצפיתו של כל משמר רק שטח כזה, שיוכל בהתאם לתכונות הקרקע, לשלוט עליו בהחלט. שטח כזה יכול להשתרע בהתאם לפני הקרקע על פני 1-5 ק"מ. יש לציין, כי התצפית כאן מאורגנת אחרת מאשר התצפית נגד נחיתות אוויר, כלומר ברוחב ולא בעומק. במיוחד חשובה היא התצפית בלילה, שכן עליות ועירות מוצאות לפועל, כרגיל, בשעות אלו. כאן מועיל השימוש בורקורים וזיקוקין. כמחצית כחה מזויינת רגילה תהווה את הרכבו של משמר התצפית, בתנאי שמאחורי קוהתצפית נמצאת שרשרת של נקודות-משען. אם לקוהתצפית נועד בו בזמן גם תפקיד של הבטחה, חייבים, כמובן, הכנחות המהיים אותו להיות חזקים בהרבה ומזויינים יותר יפה, ואלה יוכנסו לפעולה בהתאם ליסודות שצוינו בסעיף ב'. חשוב במיוחד לקיים קשר מושלם בין משמרות-התצפית לבין נקודות-המשען שמאחוריהן, או אם הללו אינן - לבין הרורבות הנעות. את הקשר הזה אפשר לקיים, על פי רוב, באמצעות אותות זיקוקין פשוטים ומסכמים שעליהם לסמן את עצם העובדה של עליית האויב, את מקומה וכוחה. משמרות-התצפית, בדרך כלל, אינם זקוקים לנקודת-ביצור מיוחדת, אלא עליהם להצמד לשטח מתוך התחשבות בעקרון ההכרחי לתפקידים מסוג זה: להיות רואים ואינם נראים. וכן יש לדאוג לכך, שאם המשמר אינו קשור לעמדה מבוצרת. לא ימצא (גם כשאינו משמר-נע לפי הפקידו) לילה-לילה באותה הנקודה, - דבר העלול להניע לאוזן הסוכנים או לחושבים הבלתי-ידידותיים ולהמסר למפרע, או על-ידי אותות בשעת הפעולה, לידעת האויב. אם כי אין משמרות-התצפית כשהם נשענים על קו עמדות שמאחוריהם, צריכים למלא תפקיד-קרב ישירים, נכון יהיה, אם יפתחו באש על כל עליה ועירה לחוף שיבחינו בה, על מנת להפריעה ולהשהותה לפחות בהתנודות מעכבת.

ב) ארגון נקודות-המשען

עם הופעת סכנה רצינית של פשיטות יהיה מן ההכרח להבטיח על-ידי בנית עמדות מן את אותם חלקי-החוף, שהם נוחים במיוחד לעלית-צבא, כגון מפרצים, שפלות-חוף וכיו"ב. עמדות אלה תהיינה, על פי רוב, נקודות-אש מבוצרות ערוכות בתוך נבעות-החול (תיבות-שדה"), אשר מן ההכרח כי תהיינה מוסוות יפה כנגד כל תצפית מן הים ומן האוויר, - ואף מצד היבשה.

כשיש להוזהר גם מפני קבוצות אויבות בקרב האוכלוסייה. ככל נקודת-אש מבוצרת כזאת תמצא כחה עם מקלע אחד או שנים. חשוב, שהנשק האבטומטי של נקודת-משען כזאת יוכל, בכזו האות מאת שרות התצפית, לפתוח מיד באש על קטע החוף שהופקד בידו. אם מבנה נבעות-החול או הצמחיה אינם מאפשרים זאת, יש לקבוע בנקודת-האש המבוצרות רימוני-רובה ומדוכות. כל נקודת-אש מבוצרת כזאת מהווה יחד עם משמרות-התצפית ומשמרות-הסיור שבשטח שלפניה יחידת-הגנה אחידה. יש לתאם את סדורי-ההגנה, הקשר והאמצעים, שיש לנקוט בהם בקרב, בין היחידות הללו. מפקד נקודת-האש המבוצרת יהיה, על פי רוב, מפקדה של כל יחידת-ההגנה. לכל נקודת-אש מבוצרת יש להקצות, בהתאם לתכונות הקרקע, 1-3 משמרות-תצפית. מבשולי-תיל גם בצורת גדרות גם בצורת מחסומים של מבוכי-תיל, מוקשי-יבשה בחופים ולפני, תבות השרה' וכן יקושי מימי החוף - יקלו מאד על ההגנה. יש לשים לב לכך, שמערכת התצפית ונקודות-המשען תהיינה מוכנות גם לעמוד בפני נחיתות מן האויר, הואיל ובזמננו משלבים לעתים קרובות בהתקפות מן הים גם פעולת צנחנים. כן יש להביא בחשבון הופעת חיל-דאוניס לשם ירידה נועזת על פני חולות החוף, או אף בצורת דאוניס בלנונות או בחלקות-ים שקטות.

(ג) זרבות נעות. מספר של תיבות שדה' יחד עם משמרות-התצפית הקשורות בהן יהוו סקטור אחד. לכל סקטור תקבע מחלקה נעה, כלומר ממונעת בשלמותה. במקום רכב מנוע אפשר להשתמש, אם תנאי הקרקע מאפשרים זאת, באופנים או בסוסים. את העקרונות לשימוש במחלקה כזאת אפשר לסכם כדלקמן: מהירות ועצמת-אש. בהתאם לכך יש לשים לב לסעיפים אלה: יש לצייד את המחלקה הזאת במספר מספיק של נשק אבטומטי ובנשק קל לאש במסלול תלול (מרנמות קלות ומדוכות-רימונים) ובנשק אנטי-טנקי קל (רובים ורימונים אנטי-טנקיים) ובנשק אנטי-מטוסי אבטומטי; ואת דרכי-פעולתה יש לתכן מלמפרע באופן בזה, שהרעשות קלות של האויב מן הים או מן האויר, לא תוכלנה להפריע את המחלקה במסעה או במקום הקרב. וכן הכרחי הוא שהקשר בינה לבין נקודות-המשען יפעל ללא הפרעה. קשר זה יכול להתבסס על טלפון, או - מכל מקום - גם על אותות זיקוקין (במקרה של פניעה בקיום). למען קיום הקשר בין משמרות-התצפית לבין נקודות-המשען, ובין אלו האחרונות לבין הרורות הנעות. רצוי לסדר מפת תשבץ עם קוי אורך ורוחב של הסקטורים השונים, בכדי שאפשר יהיה לסמן את מקום עליית האויב ואת דרכי-הגישה השונים על ידי ציון הריבוע המתאים על המפה. על המחלקה הנעה לכצע התקפה נגידת נמרצת ככל האפשר נגד האויב שעלה לחוף, ואם אין ביכולתה להשמירו, לעכבו עד בוא התגבורות. את החלוקה של המחלקות הללו על פני השטח יש לערוך במדה ידועה בעומק, בישובי איזור החוף. על-ידי ארגון כזה אפשר, בדרך כלל, לסכל את עליית לחוף של פלנוני-הבלה ופשיטות זעירות. התנודות לעליה גדולה מחיבת, כמובן, מנגנון נרחב יותר וכוחות חזקים.